СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXI. — Число 135. — Джерзи Сіті, Н. Дж., понеділок, 11. червня, 1923. — VOL. XXXI. — No. 135. — Jersey City, N. J., Monday, June 11, 1923. — THREE CENTS

ПЛЯНИ СКЛИКАННЯ НОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ДЛЯ РОЗОРУЖЕННЯ

ВАШІНГТОН, 8. червня. — Кількох визначних сенаторів висказалося за скликанням нової розоружної конференції, щоби заборонити вживанне на війні субмарин, отруйного газу та кидання бомб з аеропланів на людські оселі.

Президент Гардинг та секретар стейту Гюз мали заявити сим сенаторам, що скликанне нової конференції тепер ще не на часі, але мали також упевнити їх, що уряд не буде вагатися се зробити, як лиш покажеться потреба сього.

УРЯД ПРИМУШЕНИЙ ПРОСИТИ КОНГРЕС О ЗМІНУ ПРОГИБІЦІЙНОГО ЗАКОНА

ВАШІНГТОН, 8. червня. — Хоча в найблизчу неділю входить в життє найновійшерозп орядженне міністерства скарбу, збороняюче чужим кораблям ввоженне алькоголічних напитків в обсяг тримилевого прибережного пояса Злучених Держав та хоча сим роспорядком уряд кинув до коша всі протести чужих держав в тій справі, мимо сього уряд бачиться примушений таки взяти їх під увагу. З тої причини уряд мав рішитися старатися погодити якось американський прогибіційний закон зі законами чужих держав, а коли се не вдасться, прийти перед найблизче засіданне конґресу в осени з домаганнем відповідного зміненя прогибіційної постанови.

В сій справі, здається, президент Гардинг відбуде ще одну важну конференцію з ґубернаторами стейтів, котрих він скличе передусім для розглянення ситуації, зміненої наслідком відкликування стейтової помочи при виконуванню прогибіційного закона.

ЖІНКИ ДОБИЛИСЯ БІЛЬШОГО ВПЛИВУ В РЕПУБЛИКАНСЬКІЙ ПАРТІЇ

ВАШІНГТОН, 8. червня. — Президент Гардинг та другі провідники републиканської партії відбули конференцію в справі домагання жінок з їх партії та рішилися вдоволити ті жадання і надати жінкам більше число місць в загальнім партійнім комітеті републиканців.

З БУДІВЛЯНОГО СТРАЙКУ

НЮ ЙОРК, 8. червня. — Голова будівляної промислової ради, яка обеднує 44 фахові будівляні юнії, заяви, що 38 з тих юній згодилося вже приняти умови, предложені товариством будівляних підприємців, себто згодилися на бонус в сумі 1 доляра. На 6 других фахів лишень один, а саме фаш шклярів, рішив загальним голосованнем членів вийти на страйк, як підприємці не сповнять всіх домагань.

СУД НАД КОПАЛНЯНИМИ БОСАМИ

ЕБЕНСБЕРҐ, Па., 8. червня. — Велика лава присяжних суддів стейтового суду винесла нині ореченне, що Вілїем Янг та Овен Фленеґен, які були босами в Спенглер Майн підчас катастрофи, яка коштувала життє 77 робітників, повинні бути поставлені перед суд за чоловікогубство, бо вони були неосторожні та своєю неосторожностю причинилися до катастрофи.

Суд відбудеться десь в осени.

НЮЙОРСЬКИЙ ЗАКОН ПРОТИ КУ-КЛАКС-КЛЕНА НЕЗДАЛИЙ

ОЛБАНІ, Ню Йорк, 8. червня. — Державна прокураторія стейту Ню Йорку приходить до переконання, що недавно ухвалений закон проти Ку-Клакс-Клена, не богато поможе проти сьої організації, бо вона потрафить заховатися під постанову сього закона, вдаючи зі себе запомогову організацію.

БОЙКОТ ПРОТИ ЦУКРУ

ВАШІНГТОН, 8. червня. — Представник президента Гардинга заявив ґазетярам, що цукрова ситуація поправляється та що в короткім часі можна ждати значнійшого обниження ціни цукру.

РОБІТНИЧІ ЮНІЇ СТЕЙТУ КОЛОРАДА ЗА ПИВОМ І ВИНОМ

ДЕНВЕР, Колорадо, 8. червня. — Річна конвенція Федерації Праці стейту Колорада приняла одноголосно резолюцію за дозволенням легких вин та пива.

Резолюція звертає увагу, що стейтова конференція організації заявилася була за легкими трунками ще минулого року, а сього року звертає увагу на „видимі злі наслідки" дальшого тревания прогибіції.

ІМЕНОВАННЄ ДЕЛЕҐАЦІЇ НА МЕЖИНАРОДНИЙ АЛЬКОГОЛІЧНИЙ КОНГРЕС

ВАШІНГТОН, 8. червня. — Згідно з резолюцією конгресу, уповажняючою уряд до участи в межинароднім конгресі проти алькоголізму, який має відбутися в серпни в данській столиці Копенгазі, президент Гардинг іменував нині 10 представників Злучених Держав на сей конгрес.

Межи делеґатами є: Гвілер, голова Анти-Салюнової Лїги; бувший конгресмен Волстед, автор закона прогибіційного; конгресмен Бенет; три жінки; двох католицьких священників; і другі.

СЕНАТОР ЗА ЕКОНОМІЧНОЮ КОНФЕРЕНЦІЄЮ

НЮ ЙОРК, 8. червня. — Др. Ройел Ковпленд, бувший голова міського нюйорського уряду здоровля, а теперішний сенатор, виступив тут перед міською торговельною палатою з промовою про економічне та політичне положенне світа. В своїй промові заступав він плян скликання економічної конференції всіх держав світа. На його думку, се одинокий спосіб виходу з теперішнього замішання.

У. Н. ХОР ЇХАВ ДО АРГЕНТИНИ 30 ДНІВ

Український Національний Хор відплив дня 5. мая с. р. з Гобокен, Н. Дж. в далеку дорогу до Арґентини. Але зараз по кількох годинах моряки корабля Васарі застрайкували і корабель у віддаленню кількох миль від Ню Йорку 36 годин.

По полагоді страйку корабель спокійно поплив на полудне. Приставав в Ріо де Джанейро і в Монтевідео й аж 4. с. м. добився до столиці Арґентини, Буенос Айрес.

Всі співаки і співачки приїхали здорові і Кошиць узявся до діла до ряду концертів в Буенос Айрес.

СИН УБИВ ТАТА

З Пеллі, Саскечеван, Канада, повідомляють:

В сій кольонії сталася дня 24 мая с. р. страшна подія, яка потрясла цілою кольонією. Жила тут одна родина на імя Ордінал. Старі Ордінал не жили в згоді. Петро Ордінал побивав дуже часто свою жінку. У вівторок 22 мая. Ордінал немилосерно збив свою жінку за те, що не хотіла згодитись на спаленнє хати задля отримання асекурації. Рано 23 мая Ордінал сказала свойому 14-літньому синови, що вона не годна вже довше зносити побоїв батька і випарить йому очі, аби не міг більше над нею знущатись. Рівночасно сказала синови, що коли їй не вдасться випарити очі то він мусить стрілити батькови в ноги. В часі снідання пані Ордінал вилила кипячу воду на твар свого ката, але се не осліпило його і він почав бігти за жінкою. Видячи се, син стрілив з рушниці татови в ноги ранячи його в ліву ногу так, що він упав. Його сейчас відставлено до шпиталю в Канорі де другого дня й помер на затроєннє крови. Поліція арештувала паню Ордінал та її сина.

Дома осталась лише 12 літня дівчина.

ЗБІРКА В ДАНЦІҐУ НА УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ У ЛЬВОВІ

Українське студентство політехніки у вільному німецькому місті Данціґу зорґанізовало дня 3. мая с. р. (отже в той день, коли Поляки приневолюють святкувати свої „вольности" також гноблений ними український нарід) — збірку на український університет у Львові. Збірку переводжено між студентами під кличами: „Нехай живе Вища Українська Школа у Львові". „Нехай вона причиниться до волі й могучости українського народу"!

Зібрано поверх 100,000 н. м.

РЕКВІЗИЦІЯ КИЇВО-ПЕЧЕРСЬКОЇ ЛАВРИ

БЕРЛІН, 28. травня. (Вл. кор. „Свободи"). — Варшавська аґенція „Русchallenge" повідомляє, що київський „ісполком" оголосив постанову, якою Київо-Печерська Лавра оповіщується „музейним городком". Совітські часописи коротко повідомляють, що в Лаврі „приступлено до праці". Ніяких подробиць поки-що немає.

СУСЛИКИ Й ГОЛОВНЯ

БЕРЛІН, 28. травня. (Вл. кор. „Свободи"). — На Україні три з половиною міліонів десятин засівів поражено сусликами. Особливо потерпіли Одещина та Полтавщина, де можна очікувати майже цілковитої загибелі урожаю. Людий примусово мобілізується до боротьби з шкідниками. Працює 14 хемічних відділів.

Крім того 35% засівів по цілій Україні поражено головнею.

ДАНЦІҐ

Між вільним містом Данціґом а Польщею знов загостена ситуація.

Пішло о дрібницю, Заряд міста Данціґа заняв для приватних мешкань камяницю, в котрій Поляки хотіли примістити свою торговельну академію. З того приводу Поляки зробили великий крик. Вони покликуються на верзальський мир і хочуть пустити в забуття ті спеціяльні договори, які вже після верзальського мира заключили з вільним містом Данціґом. Иньшими словами їх апетит росте разом з обідом. Дістали Шлеськ, Східну Галичину, вбили білу Русь, а тепер мають апетит на Данціґ. Гадають, що пора на проковтнення цього дуже смачного шматка якраз для них дуже добра, бо Німеччина, занята Поруряи не може боронити Данціґу і тому гострять на нього свої зуби.

Данціґ, що правда належав колись до Польщі, але польським ніколи не був. Це наскрізь німецьке місто портове з великою торговлею і старинною німецькою культурою.

Що Данціґ не дасть себе так легко проковтнути, це певно, але колиб і йому антанта накинула свій диктат в користь Польщі, так булоб це остаточне закріплення прінципу насильства і грабіжи, котрим до тепер визначився цей новий „святий союз".

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ЯК ЛЯХИ ТУМАНЯТЬ ЧУЖИНЦІВ?

З приводу подорожі Фоша по Польщі втяли Ляхи в добре зрозумілому інтересі свого імперіялізму штуку, яка живо пригадує незабутні мальовані села, сфабриковані колись при помочі фарби й папендеклю по наказу хитрого Потемкіна по найдикшим пустарам колиньої Москви на превелику втіху обтуманеної цариці Катерини.

Коли именно прийшлос Полякам показати Фошеви біловежську пущу на білоруській области, захотілось їм конче похвалитись перед заступником Франції тим, що білоруський нарід під польським панованнем живе нібито в райських гараздах і тільки й молить Господа від рана до вечера, щоб лишитись при Польщі. Але як се зробити? В дійсности Білорусини ненавидять Ляхів, значить, по добрій волі не заспівають перед Фошем „Єшче польска нє зґінєнла". Отже що-ж? Стали Ляхи чухрати лоби і ось що вигадали: Замовили собі відомого ляхомана Ба-Балаховича та 200 його „молодців", повбирали цілу банду в білоруські мужицькі одяги й показали той цілий кумедний препарат Фошеви — яко депутацію нечувано щасливих Білорусинів. Та брехнею далеко не зайдеш, хиба до Варшави.

ОВАЦІЇ В ЧЕСТЬ ФОША

Побідоносного Фоша витали як другого Наполеона в Польщі. Навіть Вавель відчинив перед ним свої горді брами, а проф. Мицельскі давав французькому маршалкови лекцію польської історії, бо на жаль, показалося, що цей Фош не знав навіть, чи король Батори мав сина, чи не мав. Як можна?!

Але Відень меньше гостинно поставився до французького Цезара. Коли Фош переїздив туди, зібралась товпа Віденців і на двірці привітала його свистом, котячою музикою, ба й камінцями. А що товпа росла, так не було другої ради, лиш треба було віз з великим достойником пересунути кудись на інший дворець де він і перестояв поміж другими возами, поки вечером не поїхав собі дальше.

Не вдячні Віденці! — погадають собі алїянти, але вони вдячні по справедливости.

АРЕШТОВАННЯ В КРАКОВІ.

В звязку із динамітними замахами на редакцію часопису „Дзеннік Нови" арештовано там кількох студентів у підозрінню в приналежности до організації польських фашистів.

ПРОТИ БОЛЬШЕВИКІВ У МОСКОВЩИНІ І НА УКРАЇНІ МАШИРУЮТЬ ОБЄДНАНИМ ФРОНТОМ ТРИ ВОРОГИ: НЕВРОЖАЙ, СТРАЙКИ І НЕВДОВОЛЕННЄ

БЕРЛІН, 7. червня. — Сюди повідомляють з Росії і з України, що тамошні селяни виступають проти грабіжі збіжа большевицькою владою, з причини, що сього року заповідається ще більший неврожай як минулий в Самарщині.

Неврожай заповідається особливо в Харківщині, на Україні, а також на Кавказі і в Московщині над рікою Волгою.

Селяни бояться нової голоднечі на Україні і в Московщині і не хотять видавати большевикам засібного збіжа, яке хотять передержати на найтяжші часи.

Московський большевицький „уряд" вельми занепокоївся, бо він настоює, аби селяни віддали йому усю надвишку збіжа понад конечну потребу, аби вони могли його вивезти заграницю і добути гроші на свої видатки.

Ізза тої большевицької політики з вивозом збіжа повстали також страйки робітників у пристані в Одесі, бо робітники не хотять ладувати збіжа на вивіз заграницю, знаючи, що дома велика недостача збіжа.

В Одесі і других містах також вибухають в останньому часі бунти безробітних і голодних, які нападають на склади з поживою і силою їх забирають.

Одночасно вибухають тепер по містах України страйки, а по селах повстання.

У Киеві вибух страйк всіх друкарських робітників, а в Харкові виступили до страйку робітники металевих заводів.

Московський большевицький „уряд" глядить з острахом на сі події револьти і розладу, які розростаються в Московщині і на Україні.

На серпень большевики заповіли маневри своєї „червоної армії" в Москві, сподіваючись, що сим трохи наполохають збурену публику і далі ще якийсь час удержать в послусі.

ФРАНЦУСЬКЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО І ПРЕСА ВІДКИДАЮТЬ НІМЕЦЬКЕ ПРЕДЛОЖЕННЄ

ПАРИЖ, 8. червня. — Французьке правительство відкинуло предложеннє німецького правительства у справі сплати алїянтам „воєнного відшкодовання".

Премієр Пуанкаре, прочитавши німецьке предложеннє, назвав його смішним.

Таксамо приняли німецьке предложеннє і тутешні часописі. Головні дневники називають німецьке предложеннє „не допустимим", „не можливим до принятгя", „не заслугуючим на відповідь".

Дневник Матен пише, що він вірить, що французьке правительство не буде навіть відповідати на німецький меморіял, вважаючи його визовом алїянтів.

Загалом, часописі кажуть, що алїянти не повинні радити спільно над відповідю Німеччини, бо її предложеннє не заслугує на таку відповідь.

БЕЛЬҐІЯ ТЕЖ ВІДКИДАЄ НІМЕЦЬКЕ ПРЕДЛОЖЕННЄ

БРУКСЕЛЯ, столиця Бельґії, 8. червня. — В тутешніх урядових кругах заявляють, що бельґійські урядові експерти (знавці) розглянули нове німецьке предложеннє про сплату алїянтам „воєнного відшкодовання", і на основі сеї провірки стверджують, що Бельґія його не прийме.

Всетаки бельґійські урядовці признають, що нове німецьке предложеннє означає значний поступ з боку Німеччини у принятгю зобовязань супроти алїянтів, і кажуть, що се сталось під примусом ізза наїзду Франції і Бельґії на німецьку углеву долину Рур.

АЛЇЯНТИ ЩЕ ДАЛІ ХОТЯТЬ РОЗОРУЖУВАТИ НІМЕЧЧИНУ

ПАРИЖ, 8. червня. — Алїянтська конференція амбасадорів ухвалила нині, що комісія міжалїянтської контролї над розоружуванием Німеччини, котра покинула була свою роботу тому кілька місяців, має відновити свою діяльність.

Вона повідомила німецького представника в Парижі, що Німеччина мусить повинуватись алїянтській військовій контролї і німецьке правительство мусить дати охорону комісії та уможливити їй „працю".

НОВИЙ ЗАКОН ПРО РОЗВОДИ В АНГЛІЇ

ЛОНДОН, 8. червня. — Британська палата громад (низша палата парляменту) приняла сьогодня бил (законопроект), який признає женщинам рівні права з мущинами при основах до подружого розводу.

Тепер сей бил перейде до палати лордів (висшої палати парляменту).

По підписанню королем Юрієм він стане законом.

Тепер для мущини як і для женщини вистарчить в Англії за основу до розводу лихе поведеннє одної із сторін.

Кромі того в палаті громад внесено законопроект, який заборонює оголошувати прилюдно подробиці з процесу о розвід.

БОЛЬШЕВИЦЬКО-РУМУНСЬКИЙ ҐАНДЕЛЬ НАРОДОМ

БУКАРЕШТ, столиця Румунії, 8. червня. — Румунське правительство повідомило московський большевицький „уряд", що воно зречеться свого золота, яке вивезло було вчасі війни до Москви, а яке вже большевики розтратили, якщо той „уряд" підпише в імени Росії, що зрікається всяких прав до Бесарабії,

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign ond Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і загряницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1888 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

СКІЛЬКИ НА СВІТІ УКРАЇНЦІВ?

МІЖ 38 І 39½ МІЛІОНІВ.

На запитанне, скільки є на світі Українців, можна одержати дуже неоднакові відповіди. Хто каже — 40 міліонів, хто каже — 35, хто каже 30, а то й 45. Все залежить од того, хто дає відповідь і на основі яких відомостий.

Др. Зенон Кузеля, працюючи над цим питанием спеціяльно, зробив спробу знайти на нього остаточну й цілком певну відповідь. У своїм докладі, прочитанім на останніх зборах Української Громади в Берліні, він поділився висновками своїх дослідів.

Основуючись головним чином на працях проф. Ст. Томашівського й проф. Ст. Рудницького, почасти ще не опублікованих, др. Кузеля прийшов до таких висновків.

Чисто етноґрафічна українська територія, на якій Українці становили більшість людности, виносила в 1914 р. 905 ТИС. КВ. КЛЬОМЕТРІВ. На цій території було 51,249 тис. душ населення, в тім числі:

Українців	36.605	тис.	або	71.3%
Москалів	6.384	„	„	12.5 „
Жидів	3.884	„	„	7.5 „
Поляків	1.449	„	„	2,8 „
Німців	975	„	„	1.9 „

Решта припадала на представників ріжних инших народностий.

Колиж брати максимальну територію, себто ту, де Українці становлять не тільки більшість, але й значну меншість населення, то такої території було в 1914 р. поверх 1 міліона кільометрів, а жило на ній 54 міліони населення, в тім числі 38,378 тис. Українців, або 71.5% загального числа людности.

Додавши до цього ще й тих Українців, що живуть поза межами своєї етноґрафічної території (Америка, Далекий Схід, Сибір), др. Кузеля обчисляє загальну скількість укряїнського населення в цілім світі на 42 МІЛІОНИ ДУШ.

Так стояла справа в останнім передвоєннім році. Як же стоїть вона тепер?

Природний приріст української людности виносить од 1,66 до 3 відсотків річно. Останне число др. Кузеля відкидає, як занадто велике, а бере або 1.66% (після проф. Русова) або 2%. Колиб не було війни, голоду та загальної руїни українських земель, то нині можна було-б числити, що є на цілім світі найменше 46.057 тис. Українців, а найбільше — 47.400 тисяч.

Та війна викосила принаймні 1½ міліона Українців. Голод також винищив од 5 до 7 міліонів української людности. Поробивши ці поправки, др. Кузеля приходить до остаточного висновку, що наприкінці минулого року в цілім світі мусіло бути Українців:

НАЙМЕНШЕ (після обчислення Русова) — 38 МІЛІОНІВ.

НАЙБІЛЬШЕ (після инших обчислень) — 39½ МІЛІОНА.

Український нарід, після цих обчислень, є другим по чисельности серед славянських народів і четвертим по чисельности серед европейських народів.

Треба отже зазначити, що коли в нас часто говориться про „40-міліоновий український нарід", то це справді недалеко від дійсности. Досліди д-ра Кузелі підводять під це твердженне цілком солідну наукову підвалину. Р.

БЕЛЬҐІЯ ПРИЗНАЄ ТАКОЖ ФЛЯМАНДСЬКУ МОВУ

БРУКСЕЛЯ, столиця Бельґії, 8. червня. — Бельґійський сенат постановив 92 голосами проти 46, що в університеті в місті Ґент наука на усіх викладах має відбуватись у флямандській мові.

Крім того сенат постановив 72 голосами проти 65, що деякі предмети в університеті в Ґент можна також учити по французьки.

(Флямандською мовою говорять північні Бельґійці. Ся мова зближена до німецької. Досі вона була урядово заборонена, а урядовою мовою в Бельґії була французька).

НІМЕЧЧИНА ЩЕ ПРОДАЄ УГОЛЬ

БУДАПЕШТ, столиця Мадярщини, 8. червня. — Тутешні часописі повідомляють, що тутешні міські заводи підписали умову з одною німецькою компанією, яка обовязується доставити місту 175,000 тон угля.

РУМУНСЬКИЙ КОРОЛЬ ЇДЕ З ЖІНКОЮ НА ЗАБАВУ ДО ВАРШАВИ

ВАРШАВА, 8. червня. — Дня 24. с. м. приїде сюди румунський король Фердинанд з королевою Марією на тридневну гостину.

Королівську пару приймати-ме президент Польщі Станислав Войцеховський на обіді. Кромі того буде в її честь військова парада і оперове представлення.

СОВІСТЬ СВІТА.

Присуд французького военного суду проти Круппа і товаришів: 145½ років вязниці і 850,000,000 марок кари. — Совість світа і українські землі під польським ярмом. — Поклик до американських Українців.

(Від власного кореспондента).

В свій час я Вам писав, що значить окупація Рурської области, яка творить часть німецької держави, французькою армією — зі становища міжнародніх відносин і міжнародного права.

Розуміється, коли Франція вважає себе в праві бути сама і суддею і виконавцем присуду у своїм спорі з Німеччиною, — то вона господарить на занятій німецькій землі, як сама хоче.

Окремі епізоди сеї господарки Ви очевидно знаєте з чергових звідомлень. Та на один епізод я хочу звернути Вашу увагу.

Німецькі робітники рішили, що вони не будуть працювати під французькими баґнетами і тому — як тільки французьке війско обсаджує яку копальню або фабрику, — вони покидають роботу.

На сім тлі прийшло коло Великодних свято до крівавого конфлікту між німецькими робітниками і французьким війском в місті Ессен в відомих фабриках Круппа. До фабрик прийшло французьке війско. В фабриці загуділи свистки на знак, щоб покидати роботу. Робітники утворили демонстраційні збори. Французький офіцир налякався й видав приказ стріляти. Впали вбиті й ранені.

З сього приводу власника фабрик Круппа, директорів фабрик і провідників робітників Французи поставили перед военний суд за злочин заговору проти безпечности французького війска. Суд відбувся в місті Верден в занятій области. Дня 8. мая запав присуд: Крупа одержав 15 літ вязниці і 100 міліонів марок кари, директори фабрик по 10 до 20 літ вязниці і по 100 міліонів марок кари, тільки один провідник робітників Міллер одержав тільки пів року вязниці. Разом присуд виносить 145¼ років вязниці і 850 міліонів марок кари.

Ревізію проти сього присуду висший суд відкинув. Тепер справа пішла ще до касаційного трибуналу, який мабуть таксамо відкине касацію.

Сей страшний присуд викликав велике обуренне не тільки в Німеччині, але в цілім світі в усіх тих, що вміють відріжнити справедливість від політики. Прим. англійський часопис „Дейли Кроникл" написав, що сей присуд „відбирає мову, бо він є страшним визовом не тільки почувань Німеччини, але також **совісти світа**".

* * *

Совість світа!

Очевидно, присуд на Круппа і товаришів є страшний і повинен збудити совість світа.

Але є ще богато страшнійші річи!

Дня 14. марта 1923 р. Рада Амбасадорів в імени всіх держав антанти видала присуд на вісім міліонів українського народу, які завоювала Польща. Сей присуд звучить:

Засуджується вісім міліонів Українців разом з їх дітьми і всіми грядущими поколіннями, разом з їх майном, разом з їх землею, на вічну неволю Польщі!

Як повинна совість світа обуритися на такий страшний присуд!

А тимчасом сей присуд видано власне в імени держав, які приписують собі право бути совістю світа!

* * *

Совість світа!

По всіх края є ідеалісти, які з почуття справедливости протестують проти ріжних не справедливостий, які діються на світі.

І є фарисеї, які користають з ріжних не справедливостий і протестують проти них тоді, коли се лежить в їх інтересі.

Американські Браття! Таких протестів відбувається певне безліч в Америці. Ріжні партії, ріжні секти — чи в ідеальних чи в фарисейських цілях — певне користають з кождої нагоди, щоби протестувати в імя права і справедливости.

А таких нагод є богато, дуже богато!

Американські Браття! Користайте з усіх таких нагод, ходіть на всі такі протестуючі збори, щоби все і всюди протестувати проти того страшного злочину, який сповнили держави антанти, віддаючи вісім міліонів Українців у польську неволю.

Нехай Вас не відстрашує те, що на тих чи инших зборах українська справа не знаходиться на деннім порядку. Старайтеся поставити її на денний порядок, говорячи про неї! Старайтеся се зробити, хочби Вам се не все вдалося, хочби Вас тут чи там не допустили до голосу. Що не вдасться в однім місци, те вдасться деинде.

А при тім — чи вдасться чи не вдасться — люди все таки звернуть увагу на ту справу, яка заставляє Вас все і всюди виступати з протестом.

* * *

Якраз тому двайцять літ, весною 1903 р., німецька соціяльно-демократична партія була скликала в Відні публичні збори на тему: **„Фінляндія і Кишинів"**. Ходило о запротестуванне проти обмежування автономії Фінляндії російським царем і проти жидівських погромів, устроюваних під покровом царського правительства.

Я був тоді студентом віденського університету і пішов на ті збори з наміром забрати голос і звернути увагу ізбраних на те, що російський цар, — як тепер касує автономію Фінляндії, — так колись скасував державну окремішність України. Свій намір я виконав. Зголосився до слова і — хоч невправною німецькою мовою — все таки розказав зборам про історію і тодішний стан України під царським ярмом. В моїм виступі богато відваги додало мені те, що як я тільки зазначив, що хочу говорити про Україну, німецький соціяльно-демократичний посол Пернерсторфер (тепер уже небіщик), який в австрійськім парляменті нераз виступав в обороні галицьких Українців проти польського гнету, закликав: „Sehr gut!" („Дуже добре!")

* * *

Про сей епізод зперед двайцяти літ я оповідаю тому, щоб показати, що можна скористати з неодної нагоди, щоби заговорити про українську справу.

Тому користайте з кождої нагоди, Американські Браття!

Прага, 22. мая 1923.

Д-р Михайло Лозинський.

А. Падолист.

МРІЇ

Щось сумні картини
Сунуть що хвилини
Не дають спокою в довгу зимну ніч...
Ніби Україна
Молиться за сина,
Щоб вернувсь він знову будувати Січ...

Ми тут теж за нею
Думкою й душею
Рвемося що хвилі вдень і уночі —
І не в силах спати,
Коли плаче мати,
Що у неї в хаті гримають мечі...

ФОНД ІНВАЛІДІВ.

(Через „Свободу")

Тов. Тернопільщина з Нюарку, Н. Дж., дохід з представлення Живий Мертвець $5.00

Попередно оголошено $140.25
ЗІБРАНО ДОСІ $145.25

А. Падолист.

КЛИЧ

— Де ви? Де ви? — кличе хтось
На весь світ без перестанку,
О півночи, перед ранком, чи Христос?
Може він прийшов удруге
Змити кров ганьби й наруги,
Суд над нами учинить у цю мить?
— Де ви? Де ви — клич дуияе з безкраї...
— Всі зійдіться, кличу вас в слушний час!
— Чи голодним дали їсти?
Чи серця в вас променисті? Чи у них
Ви сховали зраду й сміх?
Ще танцюєте і досі,
Безязики — безголосі!
Чи ярмо, чи кривди жах
Звуки вам замкнув в устах?
Божевільні танці... танці,
Де регочуть і кров точуть саме вранці...
Чорний дим навколо всіх,
Серце хоре вмре й не рухне,
У в очах огонь потухне...
І голодне тіло спухне... Сміх і гріх!
А хтось кличе серед ночи:
— Де ви ділися?—Ідуть! бо в цю мить
Справдяються слова пророчі!
Другий раз я кличу вас в слушний час!
Змийте кров ганьби й наруги, годі туги!
Годі сну! Злякайтесь кари! киньте чвари,
Бо на вас ідуть, ідуть
Людожери — звірі — гуни і гудуть
Порозривані струни... Прокидайтесь і збірайтесь,
Розімкніть свої уста!
Киньте танці,
Бо у ранці
Не зустрінете Христа!

СУЧАСНЕ ПОЛІТИЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ І ТАКТИКА УКРАЇНЦІВ У ГАЛИЧИНІ

(Зміст реферату д-ра Володимира Охримовича на Народньому Зїзді у Львові 21-го травня, 1923.)

Щоби казати про сучасне наше політичне становище треба нагадати собі, яким воно було ранійше. І ось з того порівнання виходить, що наше політичне значно погіршилося. Не тре-треба пригадувати, яку страшну депопуляцію спричинили війни й революція. Особливо болючою для нас втратою являється проріджения рядів нашої інтеліґенції. Під економічним оглядом ми зубожіли непомітно більше, ніж котра будь із воюючих сторін.

Звичайні наслідки війни: здичіння обичаїв і обниження культури також відбилися на нас більше, ніж на кому иншому, бо війна, або вірнійше війни велися на кількох фронтах серед найбільш жахливих умовин.

Та замісць дістати можливість піднестися після воєн, ми втратили всі й дотогочасні здобутки, програвши війну на всіх фронтах. Соборна Україна пошматованою на кусні. Державність втрачена на користь національних ворогів. Що більше: ранійше український нарід у своїй суцільній більшости на наддніпрянських землях був поневолений нарівні з російським під царським режімом.

Тоді український і московський нарід мали бодай це одно спільне у своїй долі, що оба були поневолені соціяльно пануючою клясою. Тепер український народ за Збручем перебуває у подвійній неволі: національно-політичній і соціяльно-економічній. Отже ясно, що становище Українців за Збручем ще погіршилося. Тут-же, в б. Австрії, ми перебували в ярмі, але не були переслідувані безпосередньо, тільки посередньо. Бо Австрія послугувалася як зброєю проти нас — Поляками. **Цей, тоді посередній орґан — став тепер безпосереднім законодавцем і виконавцем протиукраїнських переслідувань.** Нічого й говорити про відомі всім факти арештів, карних експедиций, реквізиций, екзикуцій — про всі ті явища, які нищать нас, не дають змоги працювати та розвиватись ні культурно ні економічно.

А проте не можна промовчати деяких позитивних явищ, проявів і наслідків великої хуртовини. Таким позитивним явищем на цілім прсторі України є факт, що ми перервали засидження наших земель під ворожими займанщинами. Прийшло оживлення історичної традиції: ми можемо тепер навязувати нашу історію до новійших часів, до нашої державности над Дніпром і Дністром. Соборність і суверенність перестали бути романтичними мріями, які істнували лише в уяві. Співпраця двох частин народу скріпила національну свідомість і скристалізувала ідеали нації.

Арена дипльоматичної діяльности перенеслась з терену Відня на міжнароднє форум, — події винесли нашу справу далеко поза вузькі рамці.

Значіння усіх тих явищ є тим більше, що сучасне політичне становище у світі не є стійне. Зміна може не наступить швидко, а проте може прийти з більшою імовірні стю і з більшою користю для нас, ніж колиб не було великої війни та всіх її проявів.

Річ у тім, щоби ми перенесли теперішнє лихоліття і довели наш нарід до тих подій з відповідним запасом сил і енерґії. Отже нашою цілию є: зберегти і скріпити ті сили до слушного часу.

Щож треба робити нашій партії, щоби відповісти поставленій собі меті. Першим засобом для цього є основна зміна нашої дотеперішньої тактики. При перевірці нашої тактики треба ствердити три характеристичні прикмети нашої дотеперішньої тактики. Першою такою прикметою був безмежний оптимізм. Кождий вірив, — а коли й не вірив, то мусів вірити бо инакше звали його зрадником, — що все буде як найкраще. Коли повстала наша република всі мусіли вірити, що република вдержиться і ніхто не думав про те, що република може і не вдержатися.

Правда, це було з одного боку добре: оптимізм піддержував народнього духа. Алеж беззастережний оптимізм казав резиґнувати з того всього, що треба було робити, коли би ми були рахувалися з можливістю також некорисного обороту справ. Нікому й на думку не прийшло зберегти те, що ми могли зберегти на випадок гіршої можливости, богато того, що мали в своїх руках підчас нашої державности.

Колиж наша справа перейшла на міжнароднє форум, то всі навіть і песимісти вірили, що станеться краще, ніж потім сталося. Нашою народною виною є також „вибір"Ількова і Ко., бо ми не були як слід приготовані до виборів.

Другою нашою характеристичною рисою був рахунок на чужу поміч і беззастережна віра в цю поміч. Ми очікували її з ріжних сторін. Рахуватися з чужою помічю і шукати її треба, але не покладатися на неї цілком, з повною вірою і без застережень.

Третє, чим ми відзначились, це пасивність.

В останніх літах ми трималися тактики пасивної резиґнації.

Але цю пасивну резиґнацію можна оправдати арґументами, які може мали повну правду. Але ці арґументи мали підставу лише до дня 14. березня. Пригадую колишнє резіме Вп. през. проф. Ю. Романчука, що зовсім треба берегтися пасивности й змагати до активности в усіх ділянках національного життя.

Дальше: ми мусимо рішуче зірвати з гаслом т. зв. „єдности". Єдність мусить бути в спільній національній ідеольоґії, в спільности мети. Але єдности у методах боротьби не може бути, так само, як у способах ведення війни на фронті, де є багато найріжнороднійших засобів. Єдність метод перемінює громаду в стадо баранів. Треба йти ріжними шляхами до спільної мети. Відповідно до вдачі, напилів, темпераменту не тільки одиниці, але і цілої політичної орґанізації партії, треба приняти відповідні методи поведінки. Очевидно, що дехто міг би заявити себе рішучим сторонником нпр. радикальної революційної методи боротьби ...але з застереженнем до своєї особи, яка, мовляв, не може йти на таку роботу з огляду на своє становище, посаду, вік і т. д. Очевидно: така тактика буде вигідна, але не для народу, тільки для даної особи, отже кождий член нації мусить найти собі таку методу діяльности, до якої він здатний. Треба зірвати з поглядом одної тактики для ріжних ґруп і партій.

Наша ціль: соборна і незалежна держава (гучні оплески), але до тої цілі можна і треба йти ріжними методами, ріжними шляхами.

Треба глядіти, щоби не випускати з рук того, що ми можемо взяти. Тому не простягати рук зразу занадто далеко, відмовляючись згори всього близшого й доступнійшого. Тепер, найшовшись під Польщею вкупі з землями Волині, Холмщини, Підляша й Полісся, треба йти до повного зєднання з отими землями. І ця обставина, що ми маємо проти Польщі союзника в тих землях, є чи не єдиним реальним нашим здобутком. Мусимо використати цю обставину як найповнійше. Тому мусимо домагатися повної територіяльної одноцілої автономії для всіх тих українських земель під Польщею. Я знаю, що ми цього швидко не осягнемо, може взагалі не осягнемо, але це гасло буде гаслом найдальшого етапу до повного зєднання з цілістю українських земель у власній державі; а одночасно всеж таки близшою, можливійшою до осягнення цілею. Є багато противнилів висунення такого постуляту; вони добачують у йому відмовлення від національно-державницької ідеольоґії. Але цікаво, що цю арґументацію використовують у демаґоґічний спосіб наші партійні противники. Ясно: в інтересі наших противників є розбити й ослабити нашу партію. Гірше є те, що багато осіб із власної нашої партії дає керувати собою особистими інтересами, симпатіями й антипатіями на шкоду інтересів партії. Які методи боротьби вживають наші противники, вказує от хоч би факт, що саме тепер, коли є найменше даних до того — кольпортується усюди найбільше число поголосок про угоду, яку мов би, то наша партія збиралась заключити з Поляками. **З нашого боку не було ані одної угодової спроби.** Взагаліж єдиним натяком на можливість угоди є листи гр. Лося до ріжних українських діячів, але всі ті листи остались без відповіди, — взагалі без жадної відповіди, або без відповіди по суті".

Тут промовець пропонує резолюції, зазначуючи, що резолюції економічного й культурного характеру будуть пропоновані окремо. Промовець сходить з естради при бурливих оплесках Народного Зїзду.

ДОПИСІ

ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ.

В нашій місцевости, при Українськім Народнім Домі, гора міста, за почином співацько-театрального кружка ім. Лисенка, дня 29. мая б. р. відограно представлення „Зоря Нового Життя", комедія в чотирох діях А. Ф. Кащенка. Дієві особи грали: Панас Титаренко, д. К. Підубчишин, Олена його жінка, п. З. Рубінович, Василь їх син, Д. І. Гузар, Трохим, сусід Панаса д. І. Підгорецький, Маруся його дочка, п. Ю. Шевчуківна з Бруклина, Н. Й.; Карпо Федорович Баглай, д. Г. Шустакевич, Микола Петрович Варський, д. І. Гриник, Ганна Івановна Варська, його жінка п. Ю. Нарожняк, Катря їх дочка п. М. Кирчів, Варя, подруга Катрі, п. А. Кирчів, Петро Іванович Іванів, д. В. Кушнір; студентів дд. В. Малиняк і С. Ґріца. Представлення відограно в гали Берґен Лайсіум яка дуже надається на подібні представлення. Публика недописала помимо того, що в другий день було свято і ніхто до праці не йшов. За те аматори вивязалися у своїй задачі вдоволяючо, а денекотрі надсподівано добре. На увагу заслугують: панна Ю. Шевчуківна яка вивязалась з своєї ролі знаменито і якої роля була одна з найтруднійших. Пані Ю. Нарожняк се вже стара аматорка і як звичайно бавила публику до волі. Панна А. Кирчів яка виступала на сцені перший раз захопила публику надсподівано і ся молода панночка коли буде мати спромогу виступати на сценах більше разів, буде знаменитою аматоркою. Не гірше писалась й її сестра панна М. Кирчів, котра належить також вже до старших аматорок і віддає свої ролі вповні того слова значінню. Пані З. Рубінович вивязалась з своєї задачі вдоволяючо та її роля була дуже коротенька. З панів аматорів грали свої ролі вдоволяючо дд. К. Підубчишин, І. Гузар, Гр. Шустакевич, І. Підгорецький, І. Гриник та В. Кушнір. Стідденти дд. В. Маланяк і С. Ґріца, тим бракувало трошки рухів і видно було, що поводилися на сцені несміливо, однак коли буде в них охота попрацювати над собою, з часом несміливість уступить. Оттак виглядала би обсервація щодо поодиноких аматорів, однак на загал представленнє випало вдоволяючо, що можна було сміло замітити на очах всіх присутних.

Одно що кидалося лишень в очі, се недописанне публики та байдужність наших людий до всякої культурної праці. Славити Господа, Українців в нашому місті около чотирох тисяч, а коли погадаєш, що на представленню було всего на всего около півтретття сотки людий, приходить на гадку, де поділася та решта, чому вона така глуха, безінтересовна на все. Не робиться нічого, чуєся нарікання, а зробиться щось, ніхто не інтересуєся сим. Як звичайно по українськи. Я цікавий, чого ми нарікаємо на цілий Божий світ, що хто не хоче лишень, той нас не дусить, коли ми якраз місто гасла: Все вперед всі враз, тягнемо: Все всі враз взад. Та насуваєсь тут і ще одно питання, а се: яке враження винесли ті наші аматори котрі не жалували ні часу ні труду, посвятилися, щоби з представлення щось вийшло, а ту така невдячність зі сторони публики. Нехай тих кілька уваг послужить на будуче суспільности українській в нашім місті не як уваги злобні, видумані, а правдиві факти, та щоби на будуче таке не повтарялося. Управа Народного Дому на горах міста почуваєся до милого обовязку подякувати всім аматорам за їх труд та посвяту. При кінци треба згадати, що режісером представлення був д. П. Ковальчик, молодий академік, який провадить також школу українську в Народнім Домі, та що його заслуги около представлення суть неменші як і самих аматорів, за що складаєся йому на сім місци також щира подяка.

Також належиться признаннє пані К. Стець за випозиченнє гарних костюмів на представленнє і за знамениту характеризацію аматорів.

Сусід.

Самозгуба.

(Із життя в таборі інтернованих у Польщі).

Після величного всенародного руху, який так могутньо котився по шляху боротьби за Самостійну Українську Державу, настала довга низка невдач, а слідом за тим прийшло справжнє терпіння. В додаток до всього лиха доля хотіла ще такого сумного жарту, як угода Петлюри з Поляками, яка є аналогічна „чуднівській" угоді Юбася Хмельниченка, з тією лише ріжницею, що тоді українські сили були знищені відразу, а ця умова створила так звані „табори інтернованих", де винищує їх повільно. Тодішні обставини політично-громадського життя на Великій Україні були такі, що коли в осени 1920 року стався погром петлюрівської армії, то разом з її остатками мусіли перейти за Збруч навіть ті, що не були прихильниками ні Петлюри, ні його угоди. Серед таких утікачів з „червоного раю" було більше всього свідомих і культурницьких сил, які, однак, стали осторонь від того всього, що робив „отаман" і гурток його близьких прибічників. Те, що робили й роблять Поляки в окупованій Галичині, було нічим лише для тих, що живилися з „отаманського" стола, але для решти, а в тім і для таборів інтернованих, — було зайвим доказом зробленої помилки, що є рівнозначною самозгубі...

Ні „отаман", ні його прибічники, що ще й досі бавляться в „Тарнівську Республику", не тільки, що не здавали собі справи з того злочинства, але по своїй безмежній глупові сміли надіятися на якусь „моральну підтримку" українських послів до сойму з Волині та Холмщини, яких так легковажно у свій час зрікся на користь „союзної" Польщі. Ця громадка людей за всяку ціну намагається втертися в якусь „нову справу" і, як у минулому зрікалася рідних земель, так у сучасному готова зріктися останнього, — тих, що підтримували їх колись, а тепер за це гниють у таборах інтернованих...

Як живуть ці інтерновані, що вони роблять і що думають? — не цікаво „отаманові", як і його прибічникам. Правда, ранійш хоч навідувалися до них для того, щоб робити „паради", але пізнійше, коли стали забирати від інтернованого навіть ту пайку хліба, що давав польський капраль, перестали й носа показувати. Табори зажили самостійно, як який хотів, а разом з тим зачалась загальна руїна того всього, що досі ще якось трималося. Два генерали (Отмарштайн і Пилькевич), які спільно з культурницькими силами таборів провадили одверту боротьбу з цею руїною, **чиєюсь таємничою рукою були знищені:** першого застрілили, а другого задушили...

З того часу з таборів починається втеча інтернованих: більш свідомі старшини й козаки тікали „на Чехи" до табору УГА., в Юзефові, а менш свідомі розлазилися „куди очі бачать"... Це дало змогу Полякам зліквідувати цілих шість таборів і зоставити тільки два — Щепюрно і Каліш, які знаходяться далеко від кордону і з яких трудніще втікати. Помимо того, в цих таборах скупчилася більша кількість культурницьких сил, енергією яких тримається вся справа. Про працю цих культурників годі тут щось говорити більше, крім одного: **важка й надмірна вона...**

Ось, наприклад, уривок із відозви таборових культурницьких сил у Каліші „До Українського Громадянства":

„Повні пониження й погордження обставини істнування серед чужинців за дротами й нечувана матеріяльна нужда впрост фізично винищують цвіт нації. Маса осиротіла, страхи концентраційних таборів роспудили й розігнали інтелігенцію й духовних провідників, козак і старшина один залишився на самоті нести тяжкий хрест цього інтернування.

„Тільки невелика частина інтелігенції, переважно молоді, все лишається на місці й ділить долю інтернованих та, будучи організованою в ріжні гуртки літературних та артистичних сил, не допускає гаснути духові, споневірюватися і тратити надії серед інтернованих; та час від часу виявляє себе в самих ріжнородних спробах видавництва газет, книжок, літературних збірників і т. д.

„Умови-ж інтернування стають чим дальше, то все гіршими й тяжчими, матеріяльна нужда нечувана, виснаженість, запалість на здоровлю, вічне недоїдення, постійне відчуття голоду, відсутність окремих помешкань, загальне розташовання в бараках на 300—500 осіб разом, де шум, галас, гармідер, де крім голих полів, нема ні столика, ні стільця, ні лавки, часто без освітлення та яких-будь грошевих засобів, щоби придбати нову книжку, а то й елементарні речі до писання, — ось ті умови, в яких треба жити, писати, творити"...

Дійсно подиву гідне терпіння сих „лицарів абсурду", сих страдників ідеї, занедбаних і забутих!

Але як-же живе маса? — Питання, на яке вичерпуючу відповідь знаходимо в таборовому рукописному тижневику „Запорожець", який „виходить на правах рукопису" і всього в... десяти примірниках... Коли взяти на увагу те, що таборове „начальство" на третьому числі припинило його, а редакторів покарало польською „козою", то можемо собі уявити, яка то є таборова дійсність...

Не дійсність, а важкий кошмар, який тягнеться дні і ночі, творячи той „присмерк життя", який не без хисту, але так просто й читно малює якийсь козак **Дімич.** Вважаючи на цікавість змісту й оригінальність стилю, навожу його в цілому:

„...Вечір. Величезна кімната. В два поверхи нари. На нарах люде: де-хто лежить, де-хто сидить. Скрізь, як на Івана Купайла, вогні. Коло вогнів в ріжноманітних положеннях люди. Грають у карти. Хвилево в повітрі то тут, то там пронесеться густа, міцна лайка і знову, як у вулику бджоли, глухий гомін. Пів-пітьма. Чорна стеля ніби бажає придушити й поховати всіх, що в цій кімнаті. Залізні ґрати на вікнах, богато на підлозі і туга, туга, туга... Вона визирає з усіх кутків, виховзає з під нар, легким туманом стелиться по кімнаті і, впихається, що, коли відчиняє двері, входить з двору і, наче спрут свою жертву, міцно обгортає мешканців. Подивіться тільки на ці обличчя, погляньте лише на рухи цих людей і ви побачите одне:

— Це все туга...

— Що це?

„Мертвий дім" — Достоевського, чи „Бурса" — Помяловського?...

— Ні, одне, — ні друге...

Це барак інтернованих у таборі.

— Помешкання, де сплять, їдять, мріють і турбуються будуччиною України, — кращі сини її...

Помешкання, де в сучасний момент борці за волю тратять усі свої фізичні сили, тупіють морально й робляться півтрупами.

Помешканя, з котрого при инших умовах могли-б вийти міцні духом, загартовані тугою віри, залізні борці, які мусіли-б перемогти, або вмерти...

Це кімната, де за подвійними ґратами сидять люди, котрі люблять волю, — як вітер перекотиполе, лани і море...

• • •

...Сім годин вечора. А здається, що вже минуло півночі. Сумно і нудно тягнеться час. Немає йому ні кінця ні краю. А впереді ще довга ніч. І яка ніч?...

В однім кутку зібрались баракові багатирі. „Жуки нічні", — як називають їх тут.

Вони-ж і ранні...

Набрали „залізничних акцій" і грають. На підвищення і на зниження...

Навколо гурт: це цікаві глядачі.

Теж пограли-б, але нема на що грати. Тут-же і бувші багатирі, які „пролетіли в димарь", — кажуть!

— До щенту!...

Для тих, що бажають попробувати щастя — на столі принабливо мріють карти, мав ті метелики. Тільки й чути:

— Даю!...

— Беру!...

— Девять!

— Банк!

І міцна лайка виявляє весь настрій „грача".

Гроші! — Яких тут тільки немає: марки, корони, гривні, сірі, рябі, зелені, — як на біржі, але всі такі дрібні, нужденні і останні...

Идуть „по курсу".

І так-же, як і на біржі: переходять із рук до рук. Коли-ж в „акціонера" не стає грошей, то можна побачити на столі: старий годинник, шлюбний перстень, порсіґар...

Тоді й зміст балачок стає инший:

— Тисяча і пятьсот марок!...

— Тілько тисяча!...

— Що таке тисяча польських марок? Та мені в місті давали тричи більше! Це я тут так даю, з правом викупу!...

— Тисяча і більше ні одної марки!...

— Бог з тобою!... Бери...

І пішла річ гуляти по всьому столу, заки не знайде нового господаря...

У другім кутку грають в „проферанса"; за якоюсь скринею сидить четверо людий. Зігнулись собі і ніякої уваги на окружения, мов ті індики над зерном.

— Вісім пік!!!

— Віст!...

— Пас!...

— Ходіть!...

Тихо. Чутно, як сердито шльопають карти. Лайка. Коротка, але виразна й енерґійна. Задоволений сміх того, що виграв. Нарешті „проферанс" кінчивсь добре. Всі задовольні. — Це бувші урядовці і в них не може бути суперечок, або лайки...

— Двадцать два!... Тридцать три!... Сорок один!...

— Скінчив! — реве хтось, мов його стукнули по потилиці.

Це вже грають лото. Тут уже не гурток, а ціла юрба. І народ тут більше „легкий". Щастя пробують всі. Виграв і пішов у „кантину". Взяв бутерброд, другий, закусив, закурив і знову присів...

Сумна, сумна ллється пісня. Хтось співає, Не відомо де. На середині нар гора людських тіл. Тут панує морок і звідтіль чуються співи.

Туга...

А що то за вогні, що так яскраво світять? Аж дві свічки відразу! Мабуть щось надзвичайне? І дійсно: по боках свічки, а в середині папір. На папері всяка їжа, цигарки, а з поза того всього несміло якось, мов соромлячись, виглядає плашечка-чарочка. Це — „Американська кантина!"

Господар її, як жартують

— Північно-Зединених штатів, громадянин штату „Верґінія" з Таращанського повіту Гриць Михайлович Підприемченко...

Людина поважна. Цей не піде пробувати щастя коло „картьожників". Йому не потрібно. У нього діло таке, що як-не крути, а гроші всіх мешканців кімнати все-ж таки будуть у нього...

• • •

...Вісім годин. Молитва. „Ще не вмерла Україна" і вечір скінчився.

Починається довга зимова ніч. Спати ніхто й не думає.

Життя, як у великому місті, йде своїм шляхом далі не зупиняючись ні на одну хвилю.

Тільки в ночі воно приймає иньший вигляд.

Гуртки зменшуються.

Вогні на нарах збільшуються.

Там і сам біля вогнів, мов істоти иншого світу, сидять громадяни.

Кожний займається ділом.

Ось, тримаючи на гігнутих колінах сорочку, пильно придивляючись до неї, громадянин кімнати щось шукає і когось ловить.

Обличчя суворе і уважне.

На зустріч йому по сорочці хутко-хутко, мов чуючи небезпеку і бажаючи сховатись, з чорною спиною, сита як гудоване порося, повзе звірюка.

Обличчя громадянина розгладжується. Задоволений сміх.

— Ага!... Ось ти яка, сита!... — каже громадянин лагіднимлагідним голосом. Потім додає пару неприємних міцних слів і кладе її на ніготь великого пальця.

Легкий тріск, мов матика зламали, і залишається на нігтю тільки маленька пляма.

Праця йде повним ходом.

Попробуйте не бити, попробуйте не звернути уваги на це полювання і через який небудь тиждень, — ви загинули, вас ззідять.

Вас будуть їсти ранком, в день, вечером і ніччю... Їстимуть із жорстокою надсолодою. Ви будете чухатись, роздирати тіло на части і воно прийме у вас вигляд тигра... Пасами

Тоді ви приймитесь за працю — і ранок, і вечер у вас будуть заповнені „ділом"...

Міняти білизну? Так, помагає, але не зовсім! Коли лежать люди, як оселедці в бочці, то ніяка білизна не поможе. В цих антисанітарних умовах не можливо бути без „діла", як не можливо бути чистим і здоровим... Тут не має навіть тих мінімальних вимог гігієни, котрих має звичайний арештант... Здається, що ми ведемо жорстоку війну з гігієною і поки-що одержуємо над нею перемогу. Але це до часу. Колись прийдеться за це платити і платити багато.

• • •

...Десь за стіною, в другій такій же кімнаті, — шум, реґіт, гармидер.

— Тю-гу, тю-фю, гу-гу, тю...

Голови всіх підіймаються. На обличчях увага і здивовання.

— Що це?...

— Друга кімната розважається...

Це називається „нічна вистава".

У першій годині ночі гомін трохи стихає. „Лото" скінчено і багато розійшлось по нарах. Гра в карти продовжується.

В „бель-етажі" морок.

На другім поверсі де-не-де ще горять вогні. Політична розмова у півголоса:

— Молодці Литовці... Взяли собі Кляйпеду і чхають на Антанту...

Ніч бере своє і помалу все засинає...

Ранок. Вогнів майже нема. У „кантині" догоряє свічка. Поруч господар клює носом. Все спить. Тихо. Чути хропіння, дихання й инші згуки... Хтось когось крізь сон кличе. Атмосфера неможлива... Гучний стук у двері і в кімнату вривається росхрістана і чимсь роздратована людина. Звичайно, пяний. Який із тих, що на роботі був удень. Заробив і пропив. Має право. На хвилю зупиняється. Водить помутнілими очима по кімнаті: на обличчю ясне бажання до когось причепиться, з кимсь осваритись. Одним словом, — побешкетувати. „Кантина" перед очима. Йде просто до неї.

— А, такі, сакі спекулянти!... Шкуру здираете!... — репетує він і розсипається найстрашнішою лайкою.

Наляканий господар „кантини" схоплюється, захищаючи груддю своє добро, стає в оборонну позу.

— А, так ви грабувати! — кричить господар.

— Так я вас зараз розібю до щенту! — галасує пяний.

На крик біжить заспаний вартовий.

Розбуджена вигуками кімната, прокидається і вурчить. Густа, смачна лайка висить у повітрі і лунає з кутка в куток. Пяний нічого собі. Стає весело.

— Пане коменданте! Пане коменданте! — благає пяний на всю силу своїх легких. Невиспаний „комендант", після програшу в карти, злізає із нар до пяного.

— Пане коменданте! — звертається пяний до його. — Дозвольте, я викину штукасію!...

Гомеричний реґіт. Всі прокинулися. Свічка коло „кантини" догоріла. У вікна дивиться блідий, понурий ранок наступаючого сірого дня. На підлозі товстим шаром болото, рваний папір, стружки матраців. Брудна білизна встаючих, брудні заспані обличчя, скудовкене волосся на головах, брудні стіни і все бліде. Блідий ранок тихо заглядає у вікна, мов жахається картини бруду й соромиться лайки...

• • •

...Вісім годин ранку. Все прокинулось і загомоніло. В „бель-етажі" догори спиною лежить один заспаний „жук нічний", він-же і „жук вранішний". Коло нього ковдра і білизна, а він, у чому мати родила, солодко спить собі. Спить і не чує, як „громадяне" не дрімають. Якийсь жартівник підходить до сплячого, нічого не підозріваючого „жука" і з двох боків його ставить свічки і засвічує.

— Каятина!...

— Тільки не американська...

Скрізь лунає реґіт, карти, лайка... Скрізь бруд і туга...

— Панове! — звертається гучним голосом вартовий по бараку. — Прошу вийти на двір, бо зараз починаємо прибирати!...

День таборового життя почався..."

Ось те зачароване коло, в якому суджено жити й працювати, вірити й ждати і так конати від нужди, голоду, холоду й сухот кращим синам України, які стали невинною жертвою фатальних випадків великого визвольного руху!

І це героїчне терпіння одних із многих є найкращою запорукою того, що коли встане Україна й світ правди засвіте", так відцураються „отамана" навіть рідні діти. Цього він цілком заслужив собі...

К. Лаврінович.

1923 р. 19/II.

ВЯЧЕСЛАВ БУДЗИНОВСЬКИЙ.

БЕРИ ВСЬО, ЩО В ХАТІ!

Оповідання з життя запорожських збігців.

Свобідно за **Майом.**

(1)

На камяній лавці перед турецькою гостинницею в Семендрії, над долішним Дунаєм, сидів молодий Татарин і чистив люльку. Надійшов не старший від нього Турок, зупинився просто нього і став призиратися сій роботі.

— Ти ще не бачив люльки, що так очи витріщив? — спитав Ашмат. Так звався Татарин.

— Бо я до тебе маю орудку. Жду, аж покінчиш свою роботу.

— Я роблю руками, не вухами... І при роботі можу слухати. А в тім, я сю роботу вже скінчив. Говори! Я тепер буду напихати люльку... Як даш тютюну... Але доброго.

Турок вийняв гарно вишиваний капшук і подав Шшматови.

— Гм... В такім капшуку повинен бути гідний тютюн, — замітив Ашмат.

Розгорнув капшук, понюхав тютюн, похитав головою з напів удоволеним лицем, начеб хотів сказати: „Остаточно й сей можна закурити", і став напихати.

— Ну? — спитав.

— В місті кажуть, — зачав Турок, — що сюди заїхав той гекім (лікар)...

Ашмат схопився з лавки і майже крикнув:

— Той... той?!... Такого імени я ще не чув... Той?... Мого пана кличуть цілком инакше.

— Не кажу, що він так пишеться. Я взагалі не знаю, як його кличуть. Я думав, що був тут на провесні і спас від смерти сестру нашого кадія. Чи то він сюди заїхав?

Ашмат не відповідав, лише мовчки напихав люльку. Аж скінчивши ту роботу, промовив:

— Гм... Чи той гекім, що спас сестру вашого кадія?... Гм... Чи маю віддати тобі капшук?

В першій хвилі Турок здрігнувся здивуваний і вже мав на язиці якесь грубе слово, але подумавши хвилю, відповів:

— Гадаю, що в тебе є свій власний капшук. Як тобі тютюн смакує, то можеш пересипати до свого капшука... Але напеpед дай відповідь на моє питанне.

— Не я до тебе маю орудку, а ти до мене. Без твого тютюну обійдуся, бо курю тютюн свого пана. Трохи кращий, ніж твій, міркую, бо від самого великого везиря. Великий везир своїм приятелям даровує той тютюн, міркую, що сам курить. І, міркую, великий везир, будучи правою рукою падишаха, бере, сам курить і приятелям дає лише тютюн, яким набивають люльки йогопана. Отже міркуй, що такою дорогою той тютюн заходить і до моєї люльки... Бери свій капшук, тай... іди з Богом!

— Нехай уже мій тютюн із моїм капшуком лишиться в тебе. І в мене того добра досхочу, бо мій пан... великий пан...

Капшук щез у просторій кишени Ашмата. Він зміркував, що якомусь багатому Туркови дуже потрібний добрий лікар. Його пан був справді лікарем, ліпшим, ніж турецькі лікарі. Був сином багатого Запорожця Браковича, що по зруйнованню Січи в році 1775 разом із иншими Запорожцями втік був до Туреччини. В році 1785 часть тих Запорожців переселилася до бачванського комітату в Австрії. З ними пішов також старий Браткович. Тоді він вислав сина до Відня вчитися медицини. По науці син вернув до своїх. Трохи козакував, трохи практикував свою медицину. Тепер чогось то їздив аж до Царгороду і, вертаючи, лишився в Семендрії на один день, щоби відпочити. Для ліпшої безпеки і щоби менше звертати на себе увагу, через землі султана їздив у теріцькім одягу і, де не треба було, не виявляв, що він не Турок. Ашмата дістав від знакомого турецького купця в Білгороді на весь час подорожи до Царгороду і назад до Білгороду.

— А на що тобі гекім?—спитав Ашмат Турка.

— Насамперед скажи, чи се той, про котрого я питав? Чи той, що вилічив сестру...

— Сестру якогось там кадія вилічити не велика штука. Мій пан вилічив самого великого везиря від... його тещі!... Як про се в Стамбулі рознеслася чутка, то мого пана зараз покликали до недужої доньки падишахової кухарки. Я міркує, що вони лише так казали, що то донька кухарки, щоби мій пан не зажадав за свій труд половини падишаховогоцарства. То була мабуть перша дівчина з гарему султана... Мій пан ледви випросився, що його випустили з Царгороду. Султан хотів його силоміць задержати коло себе... ну й кождий, хто мав тещу... Тепер їде до Білгороду лічити дівчину баші... Такий гекім тепер і не дивиться на сестру якогось кадія... ще й у такій Семендрії. Ваш кадій мав щастє, бо тоді мій пан, мій великий гекім був дуже добре розположений...

— Отже то справді він... Пусти мене до нього!

— Ти здурів?! Ти, до такого великого гекіма?... Хто ти такий, що так високо прешся?

— Я слуга Муртази, великого пана. В його імени мушу зараз говорити з твоїм паном.

— Що ти сказав?... „Мушу!"? Мусиш? Тепер, коли він, проковтнувши чвертку барана, лежить непорушно на дивані і травить? Хиба рогатий і хвостатий чорт наповнив твою голову болотом із багна, в котрім гниють здохлі ропухи і саламандри, коли гадаєш, що слузі якогось Муртази вільно перебивати пообідну дрімоту такого великого гекіма, як мій пан. Його сам пророк нагодував і напоїв своїми мудрощами... Він спас життє дівчині падишаха. Від його мудрости подужає й небіжчик, аби тілько мерлець сказав йому, на яку хоробу вмер.

— Саме тому, що твій пан такий великий гекім, післав мене до нього мій пан.

— Хтож такий твій пан, той Муртаза, що важиться непокоїти мого пана в його пообідній дрімоті? Як зветься його батько? Хто був батько його батька й батько батькового батька? Хто його родив і де живуть ті, котрим він завдячує своє імя?

— Всього того я не знаю. Знаю тільки те, що то великий пан, великий багатир!... славний на всю Туреччину.

— Не такий то великий і не дуже славний пан, коли мої уха про нього ще нічого не чули. Іди з Богом. Для таких панів мій пан не має часу.

— Як не зорудую приказаного мені діла, не посмію показатися мому панови...

— Мені жалко тебе. Я хотів би помогти тобі, тай твому панови, чи недопанкови... Але... годі!

— Такий неприступний твій пан?

— Він сам так дуже не погорджується, лише що приступ до нього тяжкий. Щоби до нього взагалі дібратися, треба насамперед відчинити двері. Але тих дверей не відчиниш будь яким ключим... Тут потрібний ключ, що відчиняє всі двері... і падишахові.

— Я маю такий ключ...

— То було зараз вийняти його! А то стілько часу прогайнував пустою балачкою. Витягай ключ... Боржій!

Турок сягнув у кишеню, вийняв срібну манету і всунув у руку Ашмата.

— Один пястер? — спитав Ашмат згірдно. — Чоловіче! Хиба не знаєш, що в замку дверей до великого пана також діра велика?! То за малий ключ... не отворить... Лише в дірі пропаде безслідно.

Пястер пропав безслідно в кишени Ашмата.

— Я побільшу його...

Турок знову всунув щось у руку Ашмата.

— Три пястри? Ну, тепер бодай можна спробувати... За чим ти приходиш до мого пана?

— Щоб зараз прийшов до Муртази разом із своїми медицинами і з своїми чарами.

— За три пястри?! За се нiщо я маю сказати йому, ще й просити його, щоби телепався до вас з такою медициною, яку першої ночи кождого молодика приносить йому біла русалка, що виринає з самого дна Дунаю?

— Дам ще два пястри.

— Давай! Хто у твого пана загадав витягнути ноги?

— Ніг ще ніхто не витягає. Але є недужий. Хто такий, вільно мені сказати лише одному твому панови...

— А я мушу знати, чи вільно мені тебе впустити до нього. Не хочеш сказати, то з Богом! Більше з тобою не говорю.

— Дам ще пястра.

— Відчепися! Не потребую твого пястра... хиба два.

— Маю ще два пястри. Послідні... Бери!

— Бачу, що ти не такий дурний, як виглядаєш... Отже хто у твого пана недужий?

— Жінка мого пана.

— Котра?

— Він має лиш одну.

— Одну?... Одну?... І він має бути пан?... Великий пан, кажеш? До такого пана, що годен мати лише одну жінку, має трудитися мій пан?

— Муртаза міг би мати й сто жінок. Але любить сю одну так дуже, що на инші й дивитися не хоче. І він мав великий гарем. Але як дістав сю, випродав усі инші геть до чиста.

— Щож їй хибує?

— Того не скажу. І пан не знає. Занедужала її душа. Від тої недуги захоріло й тіло.

— Де хата твого пана і як ти сюди дібрався? В Семендрії я тебе не бачив ніколи.

— Мій пан сидить над Дунаєм, трохи вище Семендрії. Я до Семендрії приплив байдаком.

— Ага! Тепер розумію. Ти плив байдаком. Мабуть у твоїй голові діра. Коли то плив Дунаєм, ти нахилився до води і тою дірою вилетів твій розум, тай бовтнув у воду і пірнув на дно... Ось тому ти сказав таку нісенітницю. Ти повинен знати, що жінка не має душі. Отже як могла захоріти душа жінки твого пана?!

— Я сього не знаю, але так говорив мій пан. Зголоси мене до твого пана.

— Тепер, то вже цілком того не зроблю.

— Чому ні? — спитав Турок, стираючи піт, що перлився на його чолі. Так його той торг змучив.

— Бо ти аж тепер сказав, що його просять до жінки. Мій пан знає коран і погорджує жінками та гидиться ними. Найкраща перла між жінками є в його очах скорпіоном у піску. Його рука ще ніколи не доторкалася шат жінки. Він не сміє задивитися на жадну жінку з сього світа, бо вже не вийшла би до нього русалка, що приносить йому чарівні ліки.

— Твій пан не потребує доторкатися її, ані дивитися на неї. Він буде говорити з нею крізь решітку.

— Твій пан якогось дуже великого недотепу вислав до мого пана. Крізь решітку не годен вилічити нікого. Здоровле, яке гекім схоче дати недужій, не пропхалось би до неї. Воно застрягло б у решітці.

(Дальше буде).

З ОБЄДНАННЯ.

Спис оподаткованих від 1-го мая до 1-го червня 1923.

19) З **Нортгемптон, Па.,** від бр. св. Николая переслав о. Іван Кутський 24.85

Зложили: по 3.00: о. Іван Кутський, Іван Романік, Анна Йовик, Іван Фрийдун і Стах Лех; Волод. Романків 1.25; по 1.00: Атанас Цекот і Василь Богуш; Мих. Трух 75 цнт.: по 50 цнт.: Іван Прийдун (стар.), Стах Тихий, Николай Кухет, Теод. Бритка і Іван Нагірний; по 25 цнт.; Іван Сирко, Павло Гречишин, Іван Стапай, Мих. Олесяк, Павло Теребецький, Анна Теребецька, Мих. Букатович, Параска Крайник, Гр. Кочан і Теодозій Пацала; Н. Н. 85 цнт.

20) З **Бріджпорт, Н. Дж.,** бр. св. Петра і Павла, переслав п. Мих. Власенко 2.25

Зложили: по 25 цнт.: Михайло Власенко, Стефан Король, Максим Власенко, Василь Король, Василь Скалацький, Марина Шмид, Микола Мороз, Марина Снігур і Теодор Квасніцький.

21) З **Патерсон, Н. Дж.,** від тов. Т. Шевченка переслав п. В. Григорчук 5.00

Зложили: Павло Похмурський 1.00; Іван Гема і Олекса Мицан по 50 ц.; по 25 цнт.: Мих. Еєс, Кіндрат Гаврилюк, Йосиф Швець, Василь Атаманець, Гнат Ничка, Теодор Гайда, Іван Ількович, Василь Григорчук, Антін Сайдак, Стефан Сосовський, Василь Діка і Іван Миленький.

22) З **Янгставн, О.,** від сотні 36 Січи переслав п. Стеф. Олешицький 12.00

Зложили: по 2.00: Іван Павловський, Іван Дубас і Ю. Присташ; по 1.50: Юрій Прислипський і Гр. Савчак; по 1.00: Іван Бряць, Іван Мигаль і Стефан Олешицький.

23) З **Перт Амбой, Н. Дж.,** від Комітету Обєднання переслав п. П. Щуцький 16.50

Зложили: Клюб Амер. Горожан 3.75; Гр. Лишик 1.00; Николай Ридош і Антін Стець по 50 цнт.; по 25 цнт.: Тома Мошар, Кость Іванців, Василь Тришньовський, Теод. Яхван, Василь Масник, Олекса Ковальчик і Андрій Дякун. Тов. Зап. Січ 10.75; Пилип Ласів 3.00; Теод. Гавриш 1.00; Іван Сташків і Іван Швайлик по 50 цнт.; по 25 цнт.: Мих. Чумер, Іван Гучко, Матвій Борвлецький, Пилип Щуцький, А. Рожик, Дмитро Федчишин, Ів. Сорока, Дорко Паснак, Ник. Яремчок, Стефан Кардіяк, Гр. Шевчик, Павло Пиріг, Василь Дригинич, С. Куций, Мих. Шляхетка, Іван Гадик, Карпко Будняк, Николай Колодій, Павло Король, Макс. Стах, Іван Горбусь, Антін Вуй і Данило Гураль. Бр. Успенія Пр. Богородиці 2.00; Іван Наумець і Теодор Ватраль по 50 цнт.; по 25 цнт.: Данило Візничак, Панько Баралецький, Іван Макар і Гнат Савків.

24) З **Ню Йорк, Н. Й.,** від тов. Вільність переслав п. Т. Милещук 12.00

25) З **Шикаго, Ілл.,** від бр. св. Юрія переслав п. Гр. Шевчук 8.70

Зложили по 1.50: Мих. Семків і Гр. Шевчук; Роман Штим 1.00; по 75 цнт.: Василь Вілик, К. Мидинський і Петро Сачавський; Кость Гавчичинський 70 цнт.; по 50 ц.: С. Лабойда, Василь Пилипів; по 25 цнт.: Петро Кухвр, Гр. Нагорняк, Іван Плащениця.

26) З **Гамтрамк, Мич.,** від Комітету Обєднання переслав п. Андрій Петра 81.25

Зложили: Бр. св. Михаїла 27.25; по 1.25: Лев Боднар, Гр. Наконечній, Гр. Шило, Панько Бендина, Мих. Кузіна, Олекса Брунець, Павло Дацко, Мих. Галамай, Йосиф Боднар, Николай Митраль; по 1.00: Мих. Антонів, Василь Дарош, Николай Пітрук, Вас. Безпалко, Мих. Муж, Димитрій Безпалко і Николай Стахів; по 75 ц.: Іван Наконечний, Мих. Стасів, М. Паньчишин, Мих. Миськів, Петро Сеньків, Мих. Дацко, Никола Ковільний, Василь Кордупель і Іван Яблонський; Ігнатій Клак 50 цнт.; Гр. Миськів і Данило Берчук по 25 цнт.

27) З **Ватервліт, Н. Й.,** від бр. св Йосафата переслав п. Василь Мадараш 11.00

Зложили: Йосиф Білінський і Василь Мадараш по 3.00; Іван Евчук 1.00; по 50 цнт.: Юрко Бакан, Антін Спяк, Юстина Атаманюк, Т. Вовк, О. Родайчук, В. Фотуллуйчук і Т. Яхвак; Зофія Спяк і Анна Андрейцьо по 25 цнт.

28) З **Мінneaполіс, Мінн.,** від Комітету Обєднання переслав п. Н. Грубрин 25.00

29) З **Ланкастер, Н. Й.,** від бр. св. Василія переслав п. Н. Трояновський 9.00

Зложили: Мих. Сахар 1.25; по 50 цнт.: Николай Кіцая, Василь Ямельський і Максим Котанський; по 25 цнт.: Василь Максимик, Ник. Максимик, Симеон Максимик, М. Максимик, Дм. Сухина, Стеф. Сухина, Василь Масляник, Вас. Удич, Александер Костецький, Андрій Стець, Гаврило Мідяк, М. Бочнович, Мих. Селевач, Семен Хорт, Тимко Грицко, Конст. Купер, Роман Вайда, Андрей Зачидло, Гаврило Пашка, Л. Курило, Панько Нестор, Василь Маскаль, Іван Маскаль, Николай Трояновський, Симеон Сухина.

30) З **Ланкастер, Н. Й.,** зібрано на хрестинах Н. Мазурчака 4.55

Зложили: Николай Мазурчак і Стефан Кінь по 1.00; по 50 цнт.: Стефан Сухина і Николай Чехович; Марія Мазурчак 30 цнт.; Марія Масляник і Емілія Мазурчак по 25 цнт.; Мих. Мазурчак 15 ц.; Мирослав Мазурчак 10 цнт.; Іван Мазурчак 50 цнт.

31) З **Джерзи Сіті, Н. Дж.,** від бр. св. Івана Хрестителя переслав п. В. Гіль 17.00

Зложили: Николай Пігура 2.25; Тод. Чорнявий і Роман Бєлик по 1.00; по 50 цнт.: Олекса Яцків, Як. Осьміловський, А. Тенюк, Левко Дума, Іван Станіславський, Семко Гриник і Стефан Гріда; по 25 ц.: Василь Гіль, Василь Жарський, Юрко Марків, Іван Бровник, Андрій Рубінович, Юрко Гук, Григ. Руменюк, Семко Ленчук, Семко Сайчук, Семко Тук, Лев Кулич, Мих. Турчинський, Яків Сай, Йос. Жарський, Семко Мисак, Ів. Жарський, Андрій Сайчук, Мас. Матвіїв, Кирило Улицький, Михайло Салюк, Іван Грубець, Онуф. Колісник, Іван Сасько, Даниїл Дорот, Левко Панас, Николай Заяць, Григорій Темлій, Йосиф Салюк, Ксеця Підгорецька, Лев Струж, Войчишин Стефан, Василь Гоїк, Стефан Кот, Іван Миць, Д. Захарейчук, Татяна Ктачковська, Антін Ярот.

32) З **Питсфілд, Масс.,** від 16-ої сотні Січи переслав п. О. Яремій 3.25

Зложили: Ник. Стефанюк і Іван Данилів по 50 цнт.; по 25 цнт.: Олекса Яремій, Мих. Дарчук, Пахомій Данилів, П. Данилів, Петро Щульган, Юрко Спасик, Николай Стефанюк Дм., Петро Кушнір, Николай Савюк.

33) З **Аллентавн, Па.,** від Бр. Н. Зачатія переслав п. Г. Пипюк 1.25

Зложили по 25 цнт.: Григорій Пипюк, Домініка Пипюк, Михайло Колодів, Юстина Юринець, Петро Яремчук.

34) З **Филаделфії, Па.,** від бр. св. Николая переслав п. А. Хромяк 2.00

Зложили: Мих. Вітів 1.00; Вас. Чередайчук 50 цнт.; Гр. Лисюк і А. Хромяк по 25 цнт.

35) **Ансонія, Конн.,** Ів. Прийдун 5.00

36) З **Ню Йорк, Н. Й.,** від бр св. Андрея переслав п. М. Гандзюк 4.00

Зложили по 50 цнт.: Павло Зятик, Іван Лазорчук і Ів. Бабінець; по 25 цнт.: Данило Павлик, Мих. Стирка, Николай Данилик, Яків Цомпель, Данило Бундас, Т. Биндас, Николай Феденяк, Іван Бугера, Мих. Гандзюк і Кирило Вересклян.

37) З **Норт Тонаванда, Н. Й.,** від бр. св. Михаїла, переслав А. Федорович 5.25

Зложили: Антін Федорович 1.25; Іван Богдан, Іван Баран і Стефан Керницький по 1.00; Николай Захарків 75 цнт.; Дмитро Грицай 25 цнт.

38) З **Бутлер, Па.,** від бр. св. Николая переслав п. П. Спринь 2.75

Зложили: О. Й. Ганяк і Анна Гайдир по 75 цнт.; Алекс. Сташко і Іван Балош по 50 цнт.; Іван Миньо 25 цнт.

39) З **Бурнсайд, Ілл.,** від Клюбу Горожан переслав Др. М. Сімелович 46.05

Зложили: Церков св. Петра і Павла в Бурнсайд 10.55; Стеф. Зілінка 8.50; Юрій Небор 7.00; Василь Крупили 6.00; Теод. Тиминський і Т. Тиминський по 5.00; о. Н. Сіменович і Николай Подлецький по 2.00.

40) З **Гюстон, Тексас** від Комітету Обєднання переслав п. Мих. Балабан 17.00

Зложили: Мих. Балабан 10.00; Михайло Курица 3.00; Павла Барабаш і Гр. Пиндус по 2.00.

41) З **Клівленд, О.,** від 39 сотні Січи переслов п. В. Козюк 13.75

Зложили: Мих. Гавко 3.00; Вол. Войціцький 2.50; Йосиф Мазепа 2.00; Дмитро Старавський, І. Войціцький і Василь Кудик по 1.25; Іван Жук 1.00; Василь Багній 75 цнт.; Волод. Трутяк 50 цнт.; Володимир Козюк 25 цнт.

42) З **Джерзи Сіті, Н. Дж.,** від 25 від. У. Н. Союза переслав п. С. Ядловський 27.75

Зложили: Семен Ядловський і Йосиф Цаповський по 5.00; Іван Каштанюк 3.50; Осип Логин 3.00; Омелян Ревюк і Вол. Лотоцький по 2.50; Іван Ардан 1.75; о. Василь Гривнак, Олекса Грановський і Осип Стеткевич по 1.50.

(Конець буде).

АРЕШТОВАННЯ ПРОВОКАТОРА В ТЕРНОПОЛІ

Тернопіль в травні 1923.

Від більше як року грасував в Тернопільщині, Збаражчині і Скалатщині один з найбільше небезпечних провокаторів, Гнат Мельник, літ 23, православний, родом з Голохвастів, волошської волости, староконстантинівського повіту, волинської губернії, середнього росту, бльондин, лице подовгасте, прижмурені очі, — який з доручення певного відомого відділу і за його вказівками та за його гроші організував повстання серед української молоді на це, щоби необачних і легковірних видати в руки польської влади. Був він і в Купчинцях і Денисові і арештування понад 70 молодих людей з Купчинець, Денисова і Тернополя з кінцем січня 1923, з котрих 35 сидить досі у слідчій вязниці в Тернополі під замітом злочину головної зради з § 58 з. к. — це рівнож його діло. Найчастійше перебував він в Підволочисках, і в Тернополі, де при помочі другого провокатора Палія (Петлюрівця) зносився часто з міщанками Марією і Анастазією Бабіївними і закручувався в круги молоді, особливо семинаристів і старших ґімназистів, а також студентів університету і молодих міщан.

Провокаційна робота Мельника була закроєна на великі розміри. Він старався зорганізувати тут серед молоді уоружений відділ, який сам зобовязався узброїти. Свої пляни виявив він б. респіцієнтови сторожі скарбової Осипови Гусакови т Тернополі, про що останній сейчас повідомив адвоката д-ра Степана Барана і за його порадою став слідити „роботу" Мельника. Гусак позірно згодився на предложення Мельника, обіцяв зорганізувати бажаний відділ і повідомив про це Андрія Мазурика і Павла Ставиногу. Мельник намовив Гусака, щоби його мнимий відділ зробив оружний напад на вязницю окр. суду в Тернополі і освободив українських політичних вязнів, а дальше, щоби один з заговірників убив прокуратора Музику, а другий воєводу Завістовського. В тій ціли доставив Гусакови три револьвери і 48 патронів і обіцяв доставити до 200 крісів і бомби. Йшло йому головно про замордування прок. Музики і воєводи Завістовського, очевидно, щоби в цей спосіб наробити шуму в Польщі — а властиво, щоби ще „в час" відкрити заговір і впакувати людей до вязниці. Про всі його заходи знав відомий відділ.

Також намовляв він, щоби члени узброєного ним відділу з оружям нападали на богатих людий в цілях рабункових, мотивуючи це тим, що треба мати гроші на „революцію". Вкінці старався від давна всадити до вязниці адвоката д-ра Степана Барана, що дуже є не на руку згаданому відомому, відділови в Тернополі і з цею метою намовляв він Ссипа Бабія з Тернополя, щоби на поліції і в суді як свідок зізнав фальшиво, що др. Степан Баран організував повстання і давав гроші на переведення саботажу.

Дальша „робота" Гната Мельника ставала чимраз небезпечнійша. З нашого боку взято його під пильний догляд. Внесено проти нього до прокуратури карне донесення за злочини з §§ 65а, 65б, 65ц, 8 і 134, 8 і 190, 197 і 199а, 209, врешті з § 98 б. зак. кар. — що до останнього § за це, що Мельник хотів видурити від рідні Осипа Бабія 700 долярів і вивезти його за кордон перед арештуванням, а коли грошей не одержав, віддав його в руки поліції.

Розпочато слідство проти Гната Мельника в окружному суді в Тернополі до числа справи Вр. 616/23 в напрямі вище наведених параґрафів і як „корпус делікті" зложено в прокуратурі рівночасно з карним донесенням три револьвери і 48 набоїв, що їх дав Гусакови Мельник. Прокуратор Музика видав приказ арештування Гната Мельника. Хоч відомий відділ старався його укрити і справу затушувати, то вкінці перед двома тижнями вдалося його арештувати і нині сидить він у слідчій вязниці окружного суду в Тернополі.

Переслухано вже в суді цілий ряд свідків на вище наведені факти, які до судового протоколу ствердили повну правдивість всього, що обіймало карне донесення. Суддя слідчий Ґостковскі зарядив що до Мельника примусовий слідчий арешт з § 180, арт. 2 процедури карної і вельми небезпечного провокатора не мине вже заслужена кара.

Судове висвітлення діяльности Гната Мельника буде мати рішаючий вплив на так звану копичинецьку справу, яка є виплывом провокаційної діяльности Мельника.

Арештування Гната Мельника і висвітленя його „роботи" і „роботи" його протекторів зробило тут велике враження, бо не один з протекторів Мельника з відомого відділу буде скомпромітований та може опинитися там, де росте перець і своїм уступленням очистить душну атмосферу.

АКАДЕМІЧНА ВЕЧІРКА В БЕРЛІНІ

Заходом „Союза Східно і Західно-Пруських Студентів" відбулась дня 9-го травня, 1923, в банкетових салях Райнгольду в Берліні друга з черги вечірка студентів держав, заприязнених з Німеччиною. На вечірці були представники Українців, Шведів, Турків, Болгарів, Італійців, Еспанців, Китайців та інших. Міністерство закордонних справ та культури вислало теж своїх представників. В промовах забирали слово делегати ріжних націй, між іншим і Українців, а також представники німецької і чужої преси, німецьких організацій на Горішньому Шлеску, Надренщині та Рурщині. Представники „Союза" та інших німецьких організацій особливо підкреслювали приязне відношенне до Українців і висловлювали бажанне щоби дружні віносини між німецьким та українським студентством і надалі кріпшали і розвивалися.

СТАРОКРАЄВІ ПОСМЕРТНІ ВІСТИ.

о. Іван Бирчак, парох Підбережа в Долинщині, упокоївся 29. V. ц. р. в 77-ому році життя. Покійний, ур. 1846 р. в Перерові к. Коломиї, належав до замітніїших наших священиків. Хоч теоретично прихильник „старорускиx" поглядів, умів на ділі вчинити свій дім одним із осередків українського руху. Дякуючи передовсім його синов иВолодимирови, відомому українському письменникови, збиралися у нього нераз наші молоді поети й публіцисти і так у підбереській парохії зродилася неодна гадка, цінна для нашої літератури. Тому українські круги згадують із жалем про втрату сеї гостинної й благородної людини, що спішила радо з помічю кождому доброму ділу. Величаві похорони, у яких взяло участь до 25 священиків і великі маси народа не тільки з парохій Покійного в Підбережі й Тяпчі, але й з доохресних сіл, були доказом, як високо цінили всі Покійного. — В. Й. П.

Богдан Лепкий.

В ГЛУХІМ КУТІ.

(2)

Михайло глянув на нього, як батько на дурну дитину і всміхнувся.

— По що тобі Турка? Коби ти того ворога зміг, що дома, то було би добре.

І він почав говорити з жаром, яких то ворогів хлопи мають, як вони мусять боротися о кожну ложку страви, о кожний день житя і як мусять уважати, щоби в тій боротьбі не впасти, бо хлопське життя, як безнастанна війна.

Але з місця — кінчив, піднімаючи голос, — нам не годиться тікати. Тхорі тікають а відважні сміло стають до бою. Держися, хлопе, руками й ногами землі, бо то твоя міць. Хлоп без землі, що риба без води, що листок без гиляки, що марний пух. Фу-у-у! тай нема!

В тую хвилину відчинилися двері і насамперед вбігла мати, а так може по добрім „отченашу", ввійшов батько.

— Касина! — кричав від порога. — Казети! Пани! Ти старий падлину вивози, а твої діти най казети читають, бо вони пани! Мой! — крикнув, звертаючись до сина. — Кинь мені той папір геть, бо тебе разом із ним за десяті ворота кину! Чув?

Син випулив очи. З роду віку не чув від свого батька такого прикрого слова. Що правда, то Яцко не любив ані читальні, ані книжок, ні в загалі освіти. Не знав, на що вона і до чого здасться. Адже й перше люди жили без книжок та без паперів і було їм добре. Але дітям не боронив. „Як своє зробиш — каже бувало — то читай, кілько хочеш, а йно світла мені не висвічуй".

Тим дивнійше вразив Михайла батьків гнів. Він не втерпів і спитав:

— А хибаж вам, татуню, що небудь шкодить, коли я читаю?

— Шкодить! — відрубав батько. — Не люблю, не хочу, не потрібую! Поки не було тих шкіл і тих читалень, то ще чоловік дихав як-так, а тепер хоч із берега та в воду... Збіжже не вродило, ялівка згибла, роби, що хоч!

— А хибаж наша ялівка від газет згибла? Таж вона не вміла читати! — відповів Михайло.

— Що? — гукнув батько. — Ти насміхаєшся з мене, зі своМой! Тримай язик за зубами, бо хоч ти парібок, як дуб, а так тебе сперу, як смаркача!

Михайло лиш раменами здвигнув.

— Тут газети ні при чім. Вони вам нічого не винні. А без газет і без науки нині жити трудно. Нині кождий Жид, кождий волокита знає світовий лад тай туманить темного хлопа. Нині треба йти вперед разом із другими, а ні, то перейдуть по тобі, як по трупі!

Яцко головою покивав і, насміваючись, сказав:

— А диви, який мудрий! Мудрійше яйце від курки. А диви!

А Михайло кінчив:

— Тай ялівка може-б і жила, як би ви вміли читати. Ось у мене є така книжка, що пише, як коло худоби ходити, але вона сама не заговорить, до неї треба знати письмо.

— Досить — гукнув Яцко. — Вже мені ті науки горлом лізуть. Гіркий світе, коли сини батьків розуму мають учити! Від нині, я тут пан, я тут господар! Або слухай, або рушай на чотири вітри! Я вам покажу! Я вам усім безголовє зроблю! Я вас пороздираю! Я...

Але жінка прискочила до нього, схопила за руки і сказала:

— Чужі парібки слухають.

Яцко спамятався, парібки поздоровкались і вийшли, Яциха подала вечерю.

Їли мовчки. Лиш часом ложка голоснійше черкнула об миску і тільки чути було, як кілька ротів дмухало на горячу страву, а потім із свистом втягало її до середини.

А як обтерли губи, почав Яцко на ново:

— Завтра зачнемо жати. Ти, жінко, лишишся у хаті, звариш обід і обійдеш худобу, а ми всі, скоро світ, підемо жати.

Говорив голосно і рішучо, як економ. Але Михайло не втерпів. Таку вже мав натуру, що не годен був змовчати, коли видів, що робиться що небудь не так, як треба.

— Завтра буде дощ, а може й на слоту затягнеться, бо барометр у вчителя чогось дуже впав. А до того я йшов нині по при жито й воно ще трохи зелене, свидувати. Двірське жито до полудня і ранійше, а ще його не жнуть. Я раджу підождати.

— Сховай собі свою раду для таких, як сам, розумієш, разом із якимись бараметрами! Я маю бараметер на небі. Дармоїди, легейди! Робити їм не хочеся, тай вигадують. Я вас буком на поле вижену, от що! І ти — обернувся до дівчини, що бліда й перестрашена куняла біля постелі, — і ти також підеш. Ми люди бідні, нам нема коли слабувати. Слабість то панська річ, а в хлопа або жий, або вмирай.

— Ні, тату, — обізвався на те Михайло — Ганька хора і вона не годна йти.

— Що? — заревів Яцко. — Ти знов до мене з писком, ти... — і кинувся з кулаками на сина. Але син ухопив його за руки, а мати упустила горнець і знов припала до мужа.

— Що робиш? Спамятайся! Чого ти так розїївся нині?

— Най мені з очий тікає, бо вбю! — верещав Яцко.

— Тікай, синоньку, тікай дитинко — просила мати — видиш, тато нині недобрі. Вступися!

Син понурив голову і вийшов...

Довго-довго перестрашені діти тулилися на запічку до себе, довго хлипала хора біля постелі і довго не могла втихомиритися Яциха, що так само щиро любила мужа, як і дітий.

• • •

Михайло пішов зразу до стайні, де звичайно спав, але ввідтам перенісся на сіно, бо в стайні було йому за тепло і за душно.

Чистий воздух, ясне, засіяне зорями небо і легкий, західний вітер утихомирили його. Почав думати... Що воно таке, що від якогось часу в їх хаті пішло, як то кажуть, із Петрового дня? Давнійше, ані тих криків не бувало, ні сварок, ні проклонів, а тепер ложки страви не мож зїсти в спокою. Давнійше, кожне робило, що до нього належало і спокій голові. А тепер не знати, чим батькові догодити. Від часу, як пішли нещастя, з ним робиться щось поганого. Ну, але хто тому винен? Хто казав починати проєц із стрийом, хто велів злій людині підпалювати комору, хто казав гинути ялівці? Біда по деревах не лазить, а чоловік на те й розум має, щоби обганятися від неї. Всі ті втрати можна було якось відбити. От, читальня хоче заложити склеп. Тільки пристань до спілки та відступи для склепу світлицю, а був би ладний гріш. Або торговля покладками. Ще торік хотів Михайло занятися нею. До міста-ж не далеко. Але татуньо не дадуть. „Нема часу — гандель то жидівська річ" — і так усе. Або з огнем. Кілько він наговорився, аби заасекуроватися. Адже є своє товариство „Дністер". Та де там! „У нашім роді того не бувало. Як Бог схоче, то огонь відверне. Не годиться". — І вже. А прийшов огонь, тай диви, якої наробив утрати. Добре, що хата не згоріла. І поле інакше родило би, як би його трохи справити. Долинку треба осушити і засіяти травою, а далекий клин посипати мукою з костий, бо туди гною не завезе. І так із усім. А тато замість того, їдяться, гризуть нас і себе і нарікають на лихі часи.

І йому нараз стало жаль свого тата. Він зрозумів, чому той батько так змінився, чому він нараз зробився такий напрасний і прикрий.

То так, коли в болото залізеш, або як пічнеться лід під тобою ломати. Стань, подивися спокійно довкола, подумай, куди поставити ногу, щоби трафити на сильний ґрунт — то вилізеш щасливо. Але коли ти застрашишся та зачнеш на осліп бовтати ногами, то залізеш у таке, що хоч волами тягни.

(Дальше буде).